

37
 Carceris antra aperire iuber. trusofq; relaxat, A
 Exilio relevat pro pietate viros.
 Mira facit, prorsus memori narranda relatu,
 Unde sui fama nunc super astra manet.
 Eligit extemplo Mislos (20), quos mittat in
 Orbem,
 Quorum vita proba sit, generosa fides.
 Munera quos nequeant flecti, nec sava potentum
 Blandities, favor, aut ingeniosa lues.
 Qui peragrent celeres Francorum Regna per-
 ampla,
 Iustitiam faciant, iudiciumque simul.
 Quos pater, aut patris sub tempore presserat
 urguens
 Servitium, relevent, munere (21) sive dolo.
 O quantos qualesque viros, quos aspera jura
 Lexque aurata premit, atque potens pretio,
 Liberat ipse potens, & libertatis honorem
 Præstat habere sui Cæsar amore patris!
 Atque suis manibus præfirmat munere char-
 tas (22),
 Degere quis cuncto tempore jure queant.
 Belliger ipse pater cum Regna adquireret armis,
 Intentus bellis assiduusque foret,
 Tum vitium (23) hoc passim spissis succrevit
 aristis,
 Sed tamen adveniens mox Hludovice fecas.
 Qualia per Mundum confregit gesta (24) celidri!
 Christicolis cessit munera quanta quidem!
 Hæc canit Orbis ovans latè, vulgoque resulant;
 Plus populo resonant, quam canat arte melos.
 Cui (25) clarescens crescit doctrina per Orbem:
 Commissum Imperium ordinat, armat, alit.
 Tum jubet acciri Romana ab Sede patronum,
 Cui *Stephanus* (26) nomen secula lata dabant.
 Paret amore Sacer (27), iussisque obtemperat
 almis,
 Francorum properat visere Regna libens.
 Cæsareum (28) *Remis* latus prospicit ab urbe,
 Quos (29) ibi Concilium iusserat ante fore.

(20) Egregium hunc morem veterum Francorum Regum satis norunt Eruditi, sed non satis laudant. Nempe deligebantur eximii viri, qui vice Regis, ingentique cum auctoritate, Provincias peragrabant ad singularum hominum causas audiendas ac deliberandas, ut ipsimet profitebantur. Eorum proinde virtute & cura abusus tollebantur, lites dirimebantur, præpotentibus terrores ac poenæ incurtebantur. Plurima mentio istorum occurrit inter Leges Langobardicas part. II. Tom. I. Collectionis hujus, & in Capitularibus Regum Francorum, atque apud alios vetustos Auctores. Plurima etiam istorum Placita habentur cum edita, tum inedita; atque in iis seligendis potissimum emicuit Ludovici Pii prudentia & caritas.
 (21) Refertur hæc vox, uti & dolo ad servitium, Nempe multos liberorum hominum potentes viri inique sibi effecerant servos, aut pecunia data, aut dolo, sive ingeniose, ut Leges loquuntur. De hisce non una est Lex inter Langobardicas, atque inter Capitularia Regum Francorum.
 (22) Manumissionum veterum Chartarum plures existunt; easque singuli, dum libertate donarentur, sibi a dominis manumittentibus conquirebant, ut si opus foret, exinde libertatem eandem in iudicio tuerentur. *Chartas ingenuitatis* tunc appellare in usu fuit. Quod præ ceteris summe pius Imperator Ludovicus præstitit, ipse manu sua propria Manumissionum chartas signare consuevit.
 (23) Ubique invaluerat mos sub Carolo Magno, & spissis aristis, hoc est per multos annos, vitium hoc succreverat, ut liberi homines, eorumque conjuges & liberi in servitutem traherentur, neque tantum ex hostibus devictis, sed etiam ex ipsis Regno Francorum subiectis. Ejusmodi morbo præsentissimum remedium adhibuit Ludovicus Pius. Vide

Concurrunt varii, redeuntque sub ordine Missi
 Cæsaris, atque Sacri vota benigna ferunt.
 Nuntius ante volat, narret qui Præfulis ardens
 Romani adventum, concelerante gradu.
 Tum Hludovivus agens Clerum, populumque
 Senatum,
 Ordinat, instituit, præparat, atque locat.
 Dextram qui teneant partem, teneantque fini-
 stram,
 Qui prior accedat, quique sequatur iter.
 Turba Sacerdotum dextram tenet agmine longo;
 Psallentes spectant religionem Patrem.
 Parte alia Proceres lecti, primique potentes
 Constitunt; populus posteriora tenet.
 At medius Cæsar gemmis auroque resurgens,
 Veste licet radiet, plus pietate micat.
 Conveniunt tandem diversis partibus ambo;
 Ille gradu (30) pollens, hic bonitate vigens.
 Alter in alterius conspectum ut lumina fixit,
 Currit in amplexus mox celerando pios.
 Rex tamen ante sagax flexato (31) poplite
 adorat,
 Terq; quaterque, Dei, sive in honore Petri.
 Suscipit hunc supplex Stephanus, manibusque
 sacratis
 Sublevar à terra, basiat ore libens.
 Nunc oculos, nunc ora, caput, nunc pectora,
 colla
 Basiat alterutri Rexque, Sacerque pius.
 Tum manibus palmas digitos digitisque tenentes,
 Cæsar cum Stephano candida tecta petit.
 Ecclesiam peragrans primò, precibusque To-
 nantem
 Compellant, grates votaue danda canunt.
 Mox aulam repetunt, ad prandia magna vo-
 lando:
 Confidunt, manibus dant famuli latices.
 Prandia digna colunt, prægustant munera
 Bacchi,
 Et fermone pio jam super ora movent.

inter Leges Langobardicas ejusdem Augusti Legem *Primus omnium*.
 (24) Sive *chelydri*: scilicet Satanae.
 (25) An potius *cujus*?
 (26) Hujus nominis *Quartus*, quem alii *Quintum* appellare consueverunt. Eum a Ludovico Pio in Franciam accitum auctor est Poeta nos-
 ter. Theganus vero secus sentire videtur, hæc de eodem Papa scribens: *Statim postquam Pontificatum suscepit, iussit, omnem Populum Romanum fidelitatem cum juramento promittere Ludovico; & dirigens Legatos suos ad supradictum Principem, nuntiavit ei, ut libenter eum videre voluisset in loco ubicumque sibi placuisset*. Neque dispar esse videtur Eginhardi sententia in Annal. Francorum. Anastasius in ejus Vita nihil aliud habet, nisi eum arripuisse iter in Franciam, pro confir-
 manda pace, & unitate Sanctæ Dei Ecclesiæ; reliqua vero illic ab eo gesta præterit, quæ a Francorum Chronologis sunt petenda.
 (27) Pro *Sacerdos*. Pluries infra eadem vox occur-
 rit.
 (28) *Lego Cæsar eum*. Et reapse Ludovicus Augustus Stephano Papæ, uti Eginhardus scribit, *Remis occurrere statuit*. Sive, ut habet Auctor Vitæ ipsius Ludovici, *adventum ejus Remis suscipere statuit*.
 (29) Restituo quo sibi *Idest*, quo in loco ad Pontificem excipiendum coacti ante fuerant, Ludovico jubente, Clerus & Proceres Regni.
 (30) Scilicet Stephanus Pontifex dignitate Regi præcellens.
 (31) Non solum flexo genu Ludovicus Augustus Stephano obsequium exhibuit, sed etiam plus fecisse videtur ex hisce Thegani Auctoris Syn-
 chroni verbis: *Descendit uterque de equo suo, & Princeps se prosternens omni corpore in tur-
 ram tribus vicibus ante pedes tanti Pontificis, & tertia vice erectus salutavit Pontificem etc.*